

לכבוד
ניצב יורם הלוי
מפקד מחוז ירושלים
משטרת ישראל
באמצעות פקס: 02-5898988

שלום רב,

הנדון: בחינת השלכותיהן של הגבלות קולקטיביות על כניסת מוסלמים

להר הבית על החרפת האלימות בירושלים

עמותת עיר עמים היא עמותה ישראלית העוסקת בירושלים בהיבט של הסכסוך הישראלי-פלסטיני. במסגרת זו אנו עוקבים מקרוב מאז שנת 2012 אחר ההתרחשויות בהר הבית והתעצמות הסכסוך סביבו.

לאור זאת אנו מודעים ומכירים גם בתפקידה המרכזי והחשוב של המשטרה בשמירת הסדר במתחם. ואין אנו מקלים ראש במורכבותה של משימה זו שהוטלה על המשטרה – מהשוטרים בשטח ועד הקצינים הבכירים – להתמודד ישירות עם הסיטואציה בהר. לא אחת גם נחשפנו להפיכתה של המשטרה למושא להתקפות ולחצים של כל הצדדים המעורבים.

אנו פונים אליך מתוך הבנת מורכבותה של המשימה שבפני המשטרה. ממצאי המעקב שלנו מעלים קשר חזק וישיר בין הטלת הגבלות קולקטיביות על כניסת מוסלמים להר הבית במהלך חגים יהודיים לבין החרפת האלימות בעיר. ב"הגבלות קולקטיביות" כוונתנו למניעת כניסה גורפת או מניעת כניסה מציבור נרחב על פי קריטריונים של גיל או מגדר שמוטלת על אנשים מבלי שהם עצמם הפרו את הסדר.

פנייתנו אליך באה גם לאור התמונה המצטיירת מהתשובות שקיבלנו לבקשות חופש המידע שהגשנו למשטרה בינואר 2015 ופעם נוספת בינואר 2016. בין היתר, ניתן בהן מענה לשאלותינו על הגבלות הכניסה הקולקטיביות שהוטלו בשתי השנים ובפרט במהלך חגי תשרי ועל הפרות הסדר שנגרמו לאחריהן.

כך בתשובה לשאלה "מהי הערכת המשטרה לגבי כמות המבקרים המוסלמים שנפגעים מהטלת הגבלות הגישה למתחם?", נעננו בשתי השנים כי למשטרה אין כל הערכה לגבי כמות המתפללים המוסלמים שנפגעו מהטלת הגבלות הגישה למתחם. בתשובה לשאלה "מהי הערכת המשטרה לגבי מספר הפעמים שבהם התפתחו הפרות סדר מחוץ למתחם, בשל המגבלות שהוטלו בכניסה אליו?", נעננו כי אין הערכת משטרה לקשר אפשרי בין הגבלות הכניסה [להר הבית] ואירועי הפרות סדר. גם על שאלותינו על האופן בו מתקבלות החלטות על הגבלות אלו, נענינו בתשובה כללית שלא ביטאה הכרה של המשטרה בהשלכות הקשות כפי שנתאר להלן – הן מבחינת הפגיעה הלא מידתית והן מבחינת תגובת הנגד המסוכנת – של הטלת מגבלות הכניסה הקולקטיביות.

הניתוח שערכנו בעקבות גל הפיגועים הקשה אחרי חגי תשרי בשנת 2014 הראה שלהגבלות הקולקטיביות המוטלות על כניסת מוסלמים להר הבית קשר ישיר להחרפת האלימות בעיר. קשר זה בא לידי ביטוי מובהק עוד יותר בחגי תשרי האחרונים. מסקנתנו זו מתבססת על בחינה מקרוב של ההתנהלות בהר הבית וסביבתו, השתתפות בדיוני הכנסת הרלבנטיים, מעקב וניטור פעילותן של תנועות המקדש ופעילים מרכזיים, וכן ניטורן של קבוצות מוסלמיות שונות. ברי לנו שמבחינת המשטרה השימוש בהגבלות קולקטיביות הנו אמצעי לשמירה על הסדר ולהפחתת החיכוך בהר הבית. אלא

שכשלוקחים בחשבון את המתרחש מחוץ להר, האמצעי אינו משיג את מטרתו ואפילו תורם במידה רבה להסלמת האלימות והתפרצותה לכדי גלי פיגועים קשים.

נשמח להביא בפניך בפירוט, בפגישה ככל שיתאפשר, את המידע שנצבר אצלנו ושלאורו זו מסקנתנו. להלן רק נפרוט בתמצית מספר היבטים בניתוח שבוצע על ידנו של הסוגיה.

כפי שהעלה הניתוח שערכנו, מבחינת האפקט בשטח, קיים הבדל ניכר בין הרחקת מפרי סדר להטלת ההגבלות הקולקטיביות. לא אחת פעלה המשטרה ביעילות מרשימה להרחקתם של מפרי סדר מהמתחם ויש בידה גם אפשרות להוציא, כפי שהיא עושה בכל חודש, צווי הרחקה נגד המפרים את הסדר בהר. לעומת ההתפרצויות האלימות בעקבות הטלת הגבלות קולקטיביות, פעולות אלו של הרחקת ואפילו התעמתות עם מפרי סדר, אינן מעוררות תגובת נגד בקרב הציבור המוסלמי הרחב. בפרט, הרחקת מפרי סדר אינה מציתה גל אלימות.

אף אם הנימוק להטלתן של ההגבלות הקולקטיביות הוא התבצרותם של צעירים פלסטינים בכוונה להתעמת עם מבקרים יהודים בהר, הארכת ההגבלות שעות מעבר לפרק הזמן הנדרש להשתלט על המתבצרים ולהרחיק אותם מההר כפי שקרה פעמים רבות מהווה פגיעה לא מידתית בציבור רחב על לא עוול בכפו והיא זו שבסופו של דבר מעוררת תגובת נגד שמתדרדרת להתפרצות אלימה.

נוסיף עוד כי ניתן לראות שהגבלות הכניסה הקולקטיביות, גם אם הן מונעות חיכוך בשטח הר הבית, תורמות בעצם להתפשטותה של האלימות ממנו לסמטאות העיר העתיקה ורחבי מזרח ירושלים: מתקיים חיכוך מוגבר בין השוטרים החוסמים את שערי הכניסה להר לבין מתפללים מוסלמים המבקשים להיכנס אליו ועימותים בין מפגינים מוסלמים לשוטרים גולשים גם לפגיעה בעוברי אורח בסמטאות העיר העתיקה.

נוסף על החיכוך הנוצר מעצם הצורך להכניס כוחות משטרה גדולים אל תוך העיר העתיקה, הגבלות קולקטיביות על כניסת מוסלמים תוך שהמשטרה מאפשרת כניסה של יהודים מתחברת אצל הציבור המוסלמי לדרישות של גורמים בכנסת ובממשלה לחלק את ההר בין יהודים לבין מוסלמים. שידורי הטלוויזיה הפלסטינים משדרים את מראות העימותים בעיר העתיקה תוך שהם מתארים כיצד ההר נסגר בפני מוסלמים ויהודים מורשים להיכנס אליו, דבר המתחבר לחשש הפלסטיני מפני חלוקת ההר בין יהודים למוסלמים. החשש האוטנטי של הציבור המוסלמי הרחב מנוצל בידי גורמים קיצונים ומזין את האלימות. כך מתפשטת אש האלימות לרחבי ירושלים והגדה המערבית.

מעבר לניתוח תוצאות ההגבלות בשטח, כפי שהבאנו לעיל, נוסיף עוד כי לגישתנו הנוהג של השנתיים האחרונות לאפשר כניסת יהודים בחגים תוך מניעת או הגבלת כניסתם של פלסטינים אינו עולה בקנה אחד עם רוחו של הסטטוס קוו בהר הבית: מצד אחד, בהתאם לסטטוס קוו, נוכחנו בפעילות המשטרה למניעת תפילת יהודים בהר, ואנו מודעים אף ללחצים שעל המשטרה להדוף בשל כך. עם זאת, מצד שני, מהסטטוס קוו נגזר גם שקיים הבדל ברור בין מעמדם של מוסלמים – כמתפללים בהר - לזה של יהודים – המגיעים אליו במעמד מבקרים. כבכל מקום פולחן אחר, גם בהר הבית מן הראוי לתת עדיפות לכניסת מתפללים על פני כניסת מבקרים. ההגבלות הקולקטיביות על כניסת מוסלמים תוך כדי שקבוצות יהודיות גדולות מהרגיל נכנסות אל ההר סותרות עיקרון זה.

לאור כל זאת, ומתוך הערכה לתפקידה המרכזי של המשטרה במניעת האלימות בעיר בכלל, לקראת חג הפסח הקרוב, ובוודאי לקראת חגי תשרי, אנו קוראים למשטרה לבחון לעומק את השלכותיהן של המגבלות הקולקטיביות על האלימות בסביבות העיר העתיקה, ובירושלים בכלל. נשמח להיפגש עם גורמים רלוונטיים במשטרה לשם הצגת מכלול הנתונים שבידנו בעניין, ולסייע בידכם ככל הנדרש כדי לבחון את הסוגיה לעומקה.

בכבוד רב,

אביב טטרסקי
רכז פיתוח מדיניות
aviv@ir-amim.org.il

העתקים:

השר לביטחון פנים מר גלעד ארדן, באמצעות מייל sar@mops.gov.il
מפכ"ל המשטרה רב ניצב רוני אלשייך, באמצעות פקס 02-5428118
מפקד מרחב דוד נצ"מ דורון תורג'מן, באמצעות פקס 02-5898910